

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Kristýna Příbylová

Učitelství pro mateřské školy

Kombinované studium

Využití hry na klavír v mateřské škole

Bakalářská práce

Vedoucí práce PaedDr. Alena Váchová

České Budějovice 2011

Poděkování

Za cenné rady a účinnou pomoc v průběhu zpracování této práce děkuji PaedDr.
A. Váchové

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum.....

.....

Anotace práce

Cílem této bakalářské práce je potvrdit smysluplnost a možnost všestranného využití hry na klavír v mateřské škole a její význam pro utváření vztahu k hudbě. Poskytnout inspiraci učitelkám mateřských škol k využití hry na klavír.

Obsahem teoretické části je charakteristika současného předškolního vzdělávání, postavení hudební výchovy v integrovaném vzdělávání, využití hry na klavír v pěveckých, poslechových, instrumentálních, pohybových činnostech, hra na klavír jako motivace.

V praktické části je vytvořena nabídka různorodých činností pro děti z mateřské školy s využitím hry na klavír, ověřena jejich využitelnost v praxi, písemně zaznamenána reakce dětí. Výzkumným šetřením je zjišťován vztah dětí k hudbě a hudebním nástrojům.

Klíčová slova: předškolní vzdělávání, hudba, hra na klavír, motivace

Anotace práce v angličtině

The aim of this work is to confirm usefulness and possibility of versatility of playing the piano in kindergarten and its importance in shaping the relationship to music. To provide inspiration to teachers of nursery schools to use the piano.

The content of the theoretical part is the characteristics of contemporary preschool education, the status of music in integrated education, the use of the piano in singing, listening, instrumental and physical activity, play the piano as a motivation.

There is developed an offer of various activities with using the piano for children from kindergarten in practical part, verified their usefulness in practice, recorded children's reaction. Research investigation is focused on the relationship of children to music and musical instruments.

Key words: preschool education, music, play the piano, motivation

Obsah:

Teoretická část

Úvod	4
1. Charakteristika současného předškolního vzdělávání	5
1.1 Legislativa	6
1.2 Kurikulum	7
1.3 Dítě v současném předškolním vzdělávání	8
1.4 Pedagog v současném předškolním vzdělávání	10
2. Postavení hudební výchovy v integrovaném vzdělávání	11
2.1 Hudební výchova v RVP pro PV	12
2.2 Specifika hudební výchovy ve vývoji předškolního dítěte	13
3. Využití hry na klavír v hudebních činnostech	14
3.1 Využití hry na klavír v pěveckých činnostech	15
3.2 Využití hry na klavír v poslechových činnostech	16
3.3 Využití hry na klavír v pohybových činnostech	17
3.4 Využití klavíru v instrumentálních činnostech	18
4. Hra na klavír jako motivace	20

Praktická část

5. Úvod k výzkumnému šetření	21
5.1 Charakteristika MŠ Skřítci, Zbelítov	22
5.2 Program Děti a klavír	23
6. Realizace výzkumného šetření	24
6.1. Tematické celky podle ŠVP	24
6.1.1. Téma: Skřítek Podzimníček	25
6.1.2. Téma: Pohádkový čas	37
7. Výsledky výzkumného šetření	45
7.1. Vyhodnocení odpovědí před realizací programu	45
7.2. Vyhodnocení odpovědí po realizaci programu	47
7.3. Shrnutí výzkumného šetření	48
Závěr	51
Seznam použité literatury	52
Seznam příloh	53

Úvod

„Náš svět je krásný...Nauč se ho slyšet svým srdcem. Moje tóny se rozechvívají jeho pulsem a v něm se i zrcadlí.“

Citát z knihy Aleny Vlasákové¹ jsem si vybrala pro jeho výstižné pojmenování toho, co pro mě hudba v životě znamená. Poděkovat za tuto skutečnost mohu především svým rodičům, zejména mamince. Ve vzpomínkách se ale také často vracím k mé učitelce z mateřské školy, která svým laskavým přístupem a láskou k hudbě ovlivnila nejednoho z nás. I pro tuto vlastní pozitivní zkušenost a vztah k hudebnímu umění, jsem se rozhodla věnovat v této práci praktickému využití hudebních prostředků, a jejich vlivu na dítě předškolního věku.

Hudba hraje velkou roli ve fylogenetickém i ontogenetickém vývoji člověka. Je jedním z nejstarších projevů lidské tvořivosti a od prvopočátku je jí přisuzována magická moc, pro její silný vliv na emocionalitu člověka. I v dnešním životě člověka hraje hudba neméně významnou roli. Hudební psychologové se zabývají vlivem hudby na různé stránky osobnosti. Zajímavé jsou například výzkumy zaměřené na působení hudby při různých perceptuálních či kognitivních úkonech. Neméně řešenou oblastí je také vliv hudby na změny chování a rozhodování člověka (aktuální jsou například výzkumy vlivu hudby v reklamě). Pro pedagogickou praxi pak spatřují odborníci zásadní poznatky z oblasti vlivu hudebních činností na obecnou inteligenci jedince. S těmito poznatky je také uváděn fakt, že pro dítě předškolního věku je hudební rozvoj podmínkou pro harmonický rozvoj osobnosti. V tomto věku dochází k akceleraci vývoje dítěte po stránce hudebních schopností (vlivem zrání i prostředí) a objevují se počátky samostatného tvoření dítěte. Proto je kladen důraz na systematické vedení pedagogů při hudebních činnostech s dětmi v předškolních zařízeních.

V této práci jsem se především zabývala využitím klavíru při činnostech v mateřské škole. Zároveň jsem zjišťovala, zda se prostřednictvím těchto činností mění vztah dětí k hudbě. Za stěžejní v bakalářské práci pokládám praktickou část. V této je vypracován program pracovně nazván Děti a klavír. Program je zaměřen na hudební činnosti

¹ Vlasáková, A.: Klavírní pedagogika, AMU, Praha 2003

s využitím hry na klavír, ale také činnosti z jiné oblasti, které hrou na klavír motivují. Součástí je také výzkumné šetření. Metodou, kterou jsem zvolila pro toto šetření, byl rozhovor. Rozhovor byl realizován před zahájením programu Děti a klavír, i po jeho ukončení. Prostřednictvím výzkumného šetření jsem chtěla zjišťovat, jak časté užívání hry na klavír ovlivní vztah dětí k tomuto nástroji a k hudbě obecně.

1. Charakteristika současného předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání (dále jen PV) v České republice má dlouholetou tradici a vysokou úroveň. PV je u nás zakotveno ve vzdělávacím systému jako počáteční vzdělávací stupeň označovaný jako 0 – preprimární úroveň vzdělávání (v souladu s mezinárodní standardní klasifikací).

PV má příznivý vliv na rozvoj a učení dítěte a dnes již nepochybně i určující význam v dalších etapách života dítěte. V současnosti je PV považováno za počátek procesu celoživotního učení a vzdělávání, které se promítá i do pozdějšího životního uplatnění. Cílem PV není příprava na školu, cílem je příprava pro život. PV je doplňkem rodinné péče – v tomto období dítěte je ponechána volba o průběhu PV plně v kompetenci rodičů, role rodiny je dominantní a je kladen důraz na úzkou spolupráci s ní. Zároveň je jednou z hlavních priorit PV jeho přístupnost všem dětem bez rozdílu, pokud rodiče o PV projeví zájem. V ČR je dnes situace taková, že poslední rok před nástupem povinné školní docházky se PV účastní 92,8% dětí (v mateřských školách, přípravných třídách zřizovaných při základních školách)². Mezi aktuální otázky PV se dnes řadí např. zavedení povinného vzdělávání v posledním roce před zahájením školní docházky, včasné podchycení dětí ze sociokulturně znevýhodněných rodin či zvyšování odborné prestiže mateřských škol.

² <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/8065/vysledky-diskuse-k-zavedeni-povinneho-predskolniho-vzdelavani-v-cr.html/>

O současný obraz našeho PV se zaslouhuje celá řada odborníků z tohoto oboru jako např. doc. PhDr. Eva Opravilová, CSc., prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc., PhDr. Václav Mertin a další. Prostřednictvím nejrůznějších výzkumů, odborných, ale i veřejných diskusí se stává systém našeho PV pružný a schopný reagovat na aktuální požadavky společnosti. Dnešní systém se tedy může opřít o pevné základy a schopnost přizpůsobovat se novým výzvám.

1.1 Legislativa

Ve školské praxi je důležitá znalost řady právních předpisů, která se předpokládá nejen u řídících pracovníků, ale základní orientace v těchto předpisech se očekává i u všech dalších pracovníků. Proto i v této práci uvedu stěžejní právní předpisy týkající se předškolního vzdělávání. Jsou to především:

- Zákon č.561/2004Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Tento zákon byl již několikrát novelizován – poslední úplné znění: zákon č.317/2008Sb.
- Zákon č. 563/2004 Sb. O pedagogických pracovnících.
- Vyhláška 14/ 2005 Sb. O předškolním vzdělávání
- Vyhláška č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy.
- Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

1.2 Kurikulum

V české pedagogice se pojem kurikulum začal výrazněji používat v 80. letech minulého století. Průcha definuje kurikulum jako „*obsah vzdělávání, který zahrnuje veškeré zkušenosti, které žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, zejména jejich plánování, zprostředkovávání a hodnocení*“³.

Impulzem pro tvorbu aktuálních kurikulárních dokumentů byla zpráva o stavu české předškolní pedagogiky z roku 2000. Tato zpráva byla výsledkem srovnávacího projektu, který provádělo OECD ve spolupráci s MŠMT. Výsledkem této zprávy byl první ucelený obraz o české předškolní výchově a vzdělávání v mezinárodním kontextu. Na základě této zprávy a celonárodní diskuse (Vzdělávání pro 10 milionů) byl zpracován Národní program vzdělávání v ČR (tzv. Bílá kniha). Tvorbou rámcových vzdělávacích programů (RVP) pro předškolní a základní vzdělávání se pak započala samotná změna kurikula. RVP pro předškolní vzdělávání z roku 2001 vystřídala aktualizovaná verze v roce 2004.

Od roku 2005 začaly mateřské školy pracovat na svých školních vzdělávacích programech (dále ŠVP), a to v zákonem stanoveném dvouletém období. Jejich základem je zpracovaná analýza všech oblastí vzdělávání dané školy týmem učitelů. Na základě výsledků analýzy a dalších zkušeností pedagogů jsou vytýčeny dlouhodobé cíle školy, vytvářeny optimálnější podmínky vzdělávání a dotvářen obsah vzdělání, volba postupů a vhodných vyučovacích metod, kterými mají být dosaženy stanovené cíle vzdělávání. Postupně tak jsou vytvořeny ŠVP, ve kterých mohou učitelé uplatnit nový přístup ke vzdělávání a své zkušenosti. Celý tento proces je součástí kurikulární reformy, která přinesla zásadní změny ve vzdělávací politice, a to hlavně ke zlepšení kvality vzdělávání a efektivity jeho výsledků.

Základní členění a vymezení kurikulárních dokumentů je uvedeno v RVP pro předškolní vzdělávání takto: „*Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních –*

³ Průcha, J.: Moderní pedagogika. Praha, Portál, 2005, str. 235

státní a školní. Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání (NPV) a Rámcové vzdělávací programy (RVP). Zatímco NPV formuluje požadavky na vzdělávání, které jsou platné v počátečním vzdělávání jako celku, RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy (pro předškolní, základní, a střední vzdělávání). Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. ŠVP si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP.“⁴

Mezi základní vlastnosti dnešních školních kurikulárních dokumentů patří jejich pružnost, možnost přizpůsobit je podmínkám dané školy a umožnění realizace nejrozličnějších vzdělávacích programů a koncepcí. Můžeme je tedy nazvat živým dokumentem, který se mění na základě zkušeností s jeho realizací v praxi.

Kurikulum je neustále předmětem výzkumu, který má ve školství dlouholetou tradici. V současnosti probíhají výzkumy, které jsou zaměřeny na ověření kvality výuky, monitorování potřeb učitelů či případných legislativních rozporů. Na základě zjištěných výsledků se kurikulum hodnotí, a to umožňuje diskutovat o případných úpravách či stanovení nových priorit.

1.3 Dítě v současném předškolním vzdělávání

Dnešní PV je opřeno o filosofický pohled na dítě: Dítě je neopakovatelná bytost, je jedinečná, prožívá nejvýznamnější období svého života. Z tohoto pojetí vyplývají tyto základní dětská práva:

- Být sám sebou
- Odlišovat se od druhých
- Být společensky akceptován

⁴ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, TAURIS, Praha, str. 5

- Mít právo na seberealizaci

V dnešním PV je uplatňován tzv. osobnostně orientovaný model. To znamená, že PV je postaveno na potřebách, individualitě a respektování osobnosti dítěte. Veškerá činnost a opatření mají směřovat k tomu, aby bylo rozvíjeno. Tento postoj k dítěti se promítá zejména v prvních třech principech RVP PV, které jsou formulovány tak, aby RVP PV:

- *akceptoval přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítal do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání*
- *umožňoval rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb*
- *zaměřoval se na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání⁵*

Aktuální je otázka včasného zajištění PV dětem ze sociálně slabých a sociokulturně znevýhodněných rodin. Základem je motivovat rodiče, kteří sami nemají zájem o předškolní vzdělávání svých dětí.

⁵ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, TAURIS, Praha, str. 6

1.4 Pedagog v současném předškolním vzdělávání

Učitelská profese je označována jako tzv. multidisciplinární. Můžeme na ni nahlížet jako na profesi, která udržuje kulturní, sociální a lidský kapitál. Z psychologického hlediska je tato profese označována jako vztahově-vlivová. Nese proto určitá rizika a řeší rozporné situace, tzv. dilemata, která vyplývají ze vztahu pedagog – žák. Další zátěžové a rizikové faktory vycházejí také z vysokých nároků na osobnost pedagoga a jeho životní styl. Pod vlivem mnohočetné zátěže může dojít k syndromu vyhoření. S tímto se vyrovnávají v některých zemích změnou pracovní náplně, možností čerpat neplacené volno apod. Možnosti řešení tohoto problému v našem současném systému chybí.

V PV je dnes hlavním záměrem zajistit vyhovující profesionální zázemí, vyrovnat se s vyšší autonomií a zvládat širší spektrum odborných i osobnostních kompetencí. S tímto záměrem koresponduje zavedení terciálního vzdělávání (poskytovaného pro tento vzdělávací stupeň) na vysokoškolské úrovni. Požadavky na práci pedagogických pracovníků v předškolních zařízeních jsou také vymezeny v RVP pro PV.⁶

V současné době se hodně zabýváme otázkou hodnocení (evaluace), reflexe či sebereflexe pedagogických pracovníků a následně i jejich ohodnocením. Ani dnes nedokážeme určit, do jaké míry je ovlivněna kvalita práce pedagoga jeho dosaženým vzděláním či pedagogickou praxí. Myslím si, že v PV hraje zásadní roli osobnost pedagoga, jeho postoj k sobě samému i k této profesi.

Přestože se objevily tyto nové požadavky na osobnost pedagoga, neměli bychom opomenout dovednosti, které jsou tradičně spjaté s profesí předškolního pedagoga. Mezi všeobecné předpoklady patří morální vyspělost pedagoga vyznačující se autentičností, tvořivostí, zodpovědností a všestranností. Důraz je také kladen na určité vlastnosti osobnosti, jako je např. trpělivost, empatie, odpovědnost, sociabilita a flexibilita. Typický je také pro tuto profesi předpoklad určité úrovně v oblasti tělesné výchovy a oblasti estetické (Talentové předpoklady a schopnost praktické činnosti v múzických oblastech).

⁶Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, TAURIS, Praha, str. 35 a str. 44-45

Konkrétně se jedná např. o hru na hudební nástroj, zpěv, intonaci, a v souvislosti s pohybem rozvinuté rytmické citění, tanec, gymnastika apod.). Tyto předpoklady zahrnující široké spektrum dovedností, znalostí a osobnostních kvalit jsou dnes zahrnuty pod pojmem klíčové kompetence pedagoga mš. *Kompetence = souhrn způsobilostí, kterými by měl být učitel vybaven, aby mohl efektivně vyučovat a vychovávat i zdokonalovat svoji pedagogickou činnost, a které by měly být utvářeny a kultivovány u studentů učitelství.*⁷ Dnes jsou stanoveny klíčové kompetence pro vstup do profese pedagoga mš a jsou strukturovány do následujících oblastí: kompetence předmětová, k. didaktická a psychodidaktická, k. diagnostická a intervenční, k. pedagogická, k. sociální, psychosociální a komunikativní, k. manažerská a normativní, k. profesně a osobnostně kultivující.⁸

2. Postavení hudební výchovy v integrovaném vzdělávání

Hudební výchova je v dnešním vzdělávání považována za prostředek či cestu ke komplexnímu a harmonickému rozvoji osobnosti. Není tedy jen samoučelná, ale zahrnuje široké pole působnosti v rozvoji předškolního dítěte. *Hudební pedagogové předpokládají, že pozitivní účinek hudební výchovy nespočívá pouze v probuzení zájmu o hudbu a v rozvoji hudebních schopností, ale že praktická hudební činnost vede postupně k dalším pozitivním změnám v různých mimohudebních oblastech.*⁹ Tyto předpoklady jsou také potvrzovány výzkumy některých odborníků zaměřených zejména na vliv hudby na chování, emoce, volní vlastnosti či kognitivní stránku dítěte. Hudební výchova má bezesporu zásadní vliv na formování etické a mravní stránky osobnosti a estetický vkus jedince.

⁷ Švec, V.: Klíčové dovednosti ve vyučování a výcviku, Masarykova univerzita, Brno 1998

⁸ Šmelová, E.: Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn. Teorie a praxe II, Olomouc 2006 str. 108 – 131

⁹ Franěk, M.: Hudební psychologie, Karolinum, Praha 2009. str.

2.1 Hudební výchova v RVP pro PV

RVP pro PV předkládá vzdělávání v širším kontextu. Činnosti, které dětem nabízíme, jsou prostředkem pro splnění kompetencí stanovených v rámcovém programu. Vzdělávání se stává celodenním procesem, není rozděleno do jednotlivých „výchov“, které spolu vzájemně nesouvisejí. Vzdělávací obsah RVP pro PV je členěn do pěti interakčních oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a enviromentální. Tyto oblasti jsou vzájemně provázány a ve vztahu k dětem odpovídají následujícím skupinám:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a jeho psychika
 - a. Jazyk a řeč
 - b. Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie
 - c. Sebepojetí, city, vůle
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a svět

Při prostudování obsahu RVP pro PV v souvislosti s hudební výchovou vyvodíme závěr, že hudební výchova zasahuje do všech vzdělávacích oblastí, a to i v případě, že se v dané oblasti přímo neuvádí. V některých oblastech jsou konkrétní hudební činnosti přímo jmenovány (např. hra na rytmické nástroje, zpěv písně apod.), jindy nepřímou naplňují hudební činnosti jednotlivé kompetence. Hudební výchova tedy zajišťuje širokou škálu různorodých činností, které jsou mezi sebou vzájemně provázány a při správném vedení hudebních činností by neměly být od sebe separovány. *Hudba se v předškolním věku dítěte nikdy neodlučuje od rytmizovaného slova, rytmického pohybu, které spolu s vnímáním melodie vytvářejí senzoricko-motorickou jednotu, zážitkový komplex, základní a široce založené estetické cítění.*¹⁰ Kromě toho ale významně přispívá k duševní pohodě

¹⁰ Holas, M.: Psychologie hudby v profesionální hudební výchově, AMU Praha, 1991. str. 191

dítěte, vytváření zdravého životního stylu, pochopení okolního světa a dalších současných vzdělávacích cílů.

2.2 Specifika hudební výchovy ve vývoji předškolního dítěte

Hudba je jedním ze základních projevů lidské komunikace. Velký význam ve vnímání zvukových podnětů má již prenatální období dítěte. Dnes již víme, že plod je schopen reagovat na zvuky či hudbu, a je pravděpodobné, že tyto podněty mají podíl na vytváření emocionální reakce dítěte na hudbu v dalším období.¹¹ Za velice důležitou a přínosnou formu hudebního projevu je v novorozeneckém období považován zpěv rodičů dítěti. Pomocí této komunikace se prohlubují vztahy mezi dětmi a rodiči a dítě si tak osvojuje hudbu jako přirozenou formu komunikace a emocionálního výrazu. Již v kojeneckém období se formuje jeden z klíčových prvků hudebních schopností, a to hudební paměť. *Výzkum ukázal, že děti ve věku 7 měsíců se již naučí a zapamatují si strukturně dosti složitou hudbu a uchovají si ji ve své dlouhodobé paměti.*¹² V kojeneckém období dochází také k vnímání výšky komplexního tónu i vnímání tónové barvy, kojenci dokážou rozlišit intenzitu tónu i změnu harmonického spektra.

Předškolní děti (3 – 6 let) jsou již tedy plně připraveny pro hudební výchovu. Na úroveň, kterou dítě disponuje při hudebních činnostech, má vliv jak proces zrání (biologický proces), tak dosavadní výchova. V tomto věku dochází k rozvoji sluchového analyzátoru, zejména pak jeho diferenciační schopnosti. Rozvoj této schopnosti společně se sluchovou analýzou umožňují soustředěný poslech instrumentální hudby (přiměřené věku) i její chápání.

Postupně sílí i hlasivkové svalstvo, jež zajišťuje automatizaci tvorby tónů, a tím zpřesňování pěveckých dovedností. Dítě je schopno díky rozvíjející se fantazii a představivosti vyvářet vlastní hudební nápady a improvizace. V tomto období dochází

¹¹ Franěk, M.: Hudební psychologie, Karolinum, Praha 2009. str. 133

¹² Franěk, M.: Hudební psychologie, Karolinum, Praha 2009. str. 138

také k rozvoji motorického analyzátoru, který zajišťuje přizpůsobení pohybu charakteru hudby. S tím také souvisí možnost začít s hrou na rytmické a melodické hudební nástroje v předškolním věku, pak i na ty klasické. *Přehlédneme-li možnosti, které poskytuje samotný anatomický a psychofyzilogický vývoj dětí předškolního věku pro výchovné možnosti, pak lze bez nadsázky tvrdit, že jde o jednu z nejdůležitějších etap hudebního vývoje, která, je-li zanedbána, ovlivní negativně celkový vztah dítěte k hudbě i možnosti jeho úspěšného hudebního rozvoje na základní škole.*¹³ Lze tedy konstatovat, že pokud je s dítětem v předškolním zařízení dlouhodobě a systematicky prováděna hudební činnost, má to velký vliv na jeho další (nejen) hudební rozvoj.

3. Využití hry na klavír v hudebních činnostech

Klavír je akustický nástroj, který díky své témbrové mnohotvárnosti může zprostředkovat zvuk nástrojů téměř celého orchestru. Pokud se zaposloucháme do zvuku klavíru, který je obohacen o alikvotní tóny, zjistíme, že je to nástroj zpěvný. Při hře na klavír můžeme zároveň vnímat jak melodickou linku, tak i harmonii. Díky této podstatě nástroje se dá klavír využít k mnoha hudebním aktivitám, které vedou k rozvoji osobnosti dítěte.

Technický vývoj poslední doby také nastoluje otázku, zda upřednostnit klasický nástroj či keyboard. Pokud by se někdo rozhodoval mezi těmito nástroji, je třeba si uvědomit, že klasický klavír co do kvality a citlivosti tvorby tónu nebyl žádným elektronickým nástrojem zatím překonán. Samozřejmě jsou již dnes na trhu digitální klavíry, které věrně napodobují klavírní rejstřík, mají plný rozsah kláves (88), případně větší počet tzv. polyfonních hlasů. I přesto se odborníci shodují v upřednostnění klasického nástroje pro jeho specifické vibrace při tvorbě tónů (v praxi je pak cesta od klasického klavíru k digitálnímu nástroji mnohem snazší než naopak).

¹³ Holas, M.: Psychologie hudby v profesionální hudební výchově, AMU Praha, 1991. str. 191

I já jsem se přiklonila při hudebních aktivitách ke klasickému nástroji pro jeho přirozený zvuk a mnohostranné využití.

3.1 Využití hry na klavír v pěveckých činnostech

V předškolním věku je zpěv považován za absolutní základ hudebních aktivit dětí. Zpěv je také jednou z prvních hudebních činností, ve které se spontánně objeví improvizace dítěte (zpěv pozměněné melodie, vlastní slova na známou melodii apod.). U předškolních dětí bychom měli využívat toho, že se děti rády vracejí ke známým písničkám a samozřejmě nabalovat postupně nové, a udržovat tak široký repertoár. To vede k rozvoji hudební paměti a samozřejmě k upevňování dalších hudebních schopností, které se zpěvem souvisí (intonace, artikulace, rytmické cítění, dechová kapacita apod.).

Klavír je při pěveckých činnostech velkou oporou. Počínaje od jednoduché melodizace říkadel (na základě pentatonických intonačních modelů), až po doprovod při zpěvu lidových či dětských (autorských) písní. Klavírní doprovod může kopírovat melodickou linku písně a zároveň postihnout i harmonické vazby. Díky velké výrazovosti nástroje, lze snadno zachytit dynamiku a náladu písně. Je také nespornou výhodou zahrát píseň v tónině, která dětem nejvíce vyhovuje, a samozřejmě také nebrání v samotném zpěvu hrajícího. Hra melodie je pro děti intonační oporou při nácviu písní i při intonačních hrových cvičeních. Prostřednictvím hry na klavír jsou tedy rozvíjeny intonační dovednosti dětí. Při doprovázení dětského zpěvu dbáme na to, aby doprovod byl jednoduchý, aby kopíroval tempo zpěvu dětí a nijak zpěv nepřehlušoval. Zásobárnou lidových písní jsou obrázkové zpěvníky Maličká su 1-3¹⁴, které sestavil Jaroslav Stojan. Další publikací s pěknou zásobou písní je kniha Marie Liškové Zpíváme si s dětmi¹⁵.

¹⁴ Stojan, J.: Maličká su 1 – 3 Obrázkový zpěvník pro děti předškolního věku, jejich rodiče a paní učitelky, Jasto, Přerov, 1997

¹⁵ Lišková, M.: Zpíváme si s dětmi, Grada, Praha 2005

3.2 Využití hry na klavír v poslechových činnostech

Rozvoj sluchu u předškolních dětí je pro hudební činnosti, i podle odborníků, zásadní. Klavír nabízí široké uplatnění v poslechových činnostech. Snad prvotní činností je rozeznávání výšky tónů, které jsou připodobňovány k různým zvířátkům (vysoké tóny „ptáček“, hluboké tóny „medvěd“ apod.). Postupně od velkého kontrastu rozdílů výšky tónu zmenšujeme a vedeme děti k větší citlivosti při diferenciaci. Další činností na rozvoj sluchového vnímání je poznávání známých melodií a písní (tzv. hudební hádanky), která je dětmi velice oblíbená. Nesmíme zapomenout také na poslech krátkých klasických skladeb, tzv. klavírních miniatur (v dřívějších metodikách uváděny jako instruktivní skladbičky). Jejich přínos uvádí Eva Jenčková ve své knize *Hudba a pohyb: „Vzhledem k tomu, že takto realizovaná poslechová činnost s převahou aktivizačních prvků je optimální formou rozvíjení počátečních dětských posluchačských dovedností, lze považovat soustavnou tvořivou práci s klavírními miniaturami za průpravu k uvědomělému vnímání a prožívání již závažnějšího, ovšem dětem daného věku přiměřeného hudebního díla.“*¹⁶ Klavírní miniatury jsou přednostně určeny ke zdokonalování dětské klavírní hry, avšak mají své uplatnění i při hudebně výchovném působení pedagogů nejen v mateřských školách. Tyto miniatury představují emocionální typ hudby, která námětem a výběrem hudebně výrazových prostředků odpovídá mentalitě a hudebním zkušenostem dětí předškolního věku. Tematicky jsou dětem tyto skladby blízké pro svůj mimohudební námět (např. skladby P. Ebena *Vlak se rozjíždí*, E. Hradeckého *Dětský karneval*, B. Martinů *Hrajeme si na loutky apod.* mnoho inspirace najdeme také v *Klavírní školičce*¹⁷, kde jsou tyto miniatury seřazeny podle obtížnosti). Nespornou předností je také poslech samotné hry pedagoga, která je pro děti větším přínosem než poslech reprodukované hudby.

¹⁶ Jenčková, E.: *Hudba a pohyb ve škole*, Hradec Králové, 2005. str. 121

¹⁷ Janžurová, Z., Borová, M.: *Klavírní školička*, Panton, Praha 1992

3.3 Využití hry na klavír v pohybových činnostech

Pohyb je jednou ze základních potřeb dítěte předškolního věku. V souvislosti s klavírním doprovodem můžeme s dětmi provádět široké spektrum pohybových činností. Můžeme zařazovat různé druhy chůze v závislosti na změnách tempa, rytmu či dynamiky, která je často základem hudebně pohybových her (v kombinaci s poskočným krokem, pantomimikou, během). U dětí často využíváme při chůzi prvky personifikace světa zvířat, věcí nebo motivujeme pohádkovou postavou (vyjádření povahy, charakteru). Klavír pomůže dětem vžít se do navozené situace.

Dalším pohybovým prvkem je rytmická řeč těla tzv. hra na tělo, tedy luskání, pleskání, podupy a tleskání. Tuto řeč těla využijeme ve spojení se zpěvem za doprovodu klavíru, nebo jako reakci na klavírní hru či improvizaci. Pantomima je také oblíbenou pohybovou činností dětí. Můžeme ji využít při vyjadřování děje hrané písně, nebo charakteru postav v ní vystupujících. Vrcholným spojením pohybu a hudby je tanec. Klavírním doprovodem můžeme oživit písničky a říkadla s tancem, nebo doprovodit jednoduchý tanec jako je např. mazurka. Dá se říci, že pohyb se prolíná všemi hudebními činnostmi a hudebně pohybové hry komplexně postihují rozvoj hudebnosti dětí. Pohyb společně s klavírním doprovodem pomáhá porozumění řeči hudby. (vlastností tónů, charakteru skladeb). Klavírní hru také dobře využijeme při hudebně pohybové improvizaci – např. lístečky se vznášejí ve větru a klesají na zem apod. Zde opět dobře poslouží již zmiňované klavírní miniatury, které rozvíjí situační či dějovou empatii, na jejichž základě se vytvářejí pohybové představy dětí a vedou k rozvoji obrazotvornosti a fantazie. Při pohybových činnostech spojených s klavírem můžeme také využít různé rekvizity (jako kostýmy, různé přírodniny, rytmické nástroje apod.), které poslouží svým tvarem, barvou, velikostí i samotným materiálem jako zdroj metaforických obrazů (např. šátek pro znázornění větru, obruč znázornění zakletí atp.). Velkou zásobárnou nápadů pro hudebně pohybové aktivity jsou publikace od Evy Kulhánkové a od Evy Jenčkové.¹⁸

¹⁸ Jenčková, E.: Hudba a pohyb ve škole, Tandem, Hradec Králové 2005

Kulhánková, E.: Písničky a říkadla s tancem, Portál, Praha 1999

3.4 Využití klavíru v instrumentálních činnostech

„Hra na hudební nástroje představuje značně komplexní činnost, při které je možné studovat otázky fungování motorického systému a nejrůznější jevy spojené se zpracováním informací předkládaných v symbolické formě.“¹⁹

Instrumentální činnosti s využitím klavíru bychom mohli rozdělit do dvou oblastí. A to na samotnou hru dětí na tento nástroj, nebo doprovázení klavírní hry na ostatní rytmické či melodické nástroje. Už Jan Ámos Komenský ve svém díle *Informatorium školy mateřské* vyslovuje požadavek přidat ke zpěvu i hudební nástroje. Pro děti předškolního věku představuje i nejjednodušší zvučící nástroj zajímavou hračku, stává se pro něj prostředkem vlastní tvorby rytmických a hudebních vyjádření. Hra na nástroj v mnoha ohledech ovlivňuje psychiku dítěte (aktivizuje, uklidňuje...) a stává se prostředkem komunikace s okolím.

Dnešní dětský instrumentář ovlivnil hlavně Carl Orff, který navrhl a vytvořil různé rytmické i melodické nástroje. Jeho dílo *Schulwerk*²⁰ bylo u nás inspirací pro P. Ebena a I. Hurníka, kteří vytvořili adaptaci tohoto díla Česká Orffova škola. *„Základem Orffovy metody je podnítit u dětí jejich přirozenou touhu po hudebních činnostech, jejich hudební cítění a vlohy. Dále si klade za cíl rozvíjet dětskou fantazii, estetické cítění a prožitek.“²¹* Orffův instrumentář tvoří nástroje rytmické (např. bubínek, činel, dětské činely, prstové činely, dřevěný blok, rourový blok, dřívka, gong, chřestidlo, tamburína, triangl...), melodické (metalofon, xylofon, zvonkohra) a strunné (u nás nejsou používány). Můžeme využít také rytmické nástroje vyrobené z různých materiálů samotnými dětmi. Při hledání a zpracovávání vhodného materiálu k výrobě těchto nástrojů opět děti rozvíjíme v hudebních (sluchové vnímání) i mimohudebních (manipulace s předměty, spolupráce, experiment) oblastech. Dětem je tak dána možnost hudebně oživit různé

¹⁹ Franěk, M.: Hudební psychologie, Karolinum, Praha 2009. str. 11

²⁰ Plný název: Orff – Schulwerk (Musik für Kinder) von Carl Orff und Gunild Keetmann, Band 1–5, Schotts Söhne, Mainz 1950 - 54

²¹ <http://www.orff.cz>

materiály a jejich využití ve spojení s klavírním doprovodem je široké (různé improvizace, doprovod písně, rekvizita při hudebně pohybovém projevu). Rytmické nástroje ve spojení s hrou na klavír se mohou využít při činnostech jako je rytmická ozvěna, obměna rytmických útvarů, rytmozování otázky a odpovědi, doprovod písně v dvoudobém (postupně i složitějším) rytmu. Klavírní doprovod je při těchto činnostech motivační a celkově hru obohacuje. Stejně je tomu i při využití melodických nástrojů, které kromě rytmu rozvíjí také smysl pro melodii. Výhodou u těchto nástrojů je možnost odstranění „kamenů“ (odnímatelné kovové či dřevěné destičky, vyladěné na tóny diatonické řady) z nástroje tak, aby zbylé kameny umožňovaly vytvořit nejjednodušší ostinátní doprovod (ponecháním jednoho až třech kamenů) k požadované melodii či písni. Pro počátky improvizace lze využít pouze s pěti ponechanými kameny, které tvoří danou pentatonickou řadu (na těchto tónech mohou děti tvořit vlastní melodii, aniž by došlo k ostré disonanci). Tyto činnosti pak můžeme na stejném principu přenést i do samotné klavírní hry dětí (hra ostinata při doprovodu pedagoga...). Jednou z velkých předností hry na melodické nástroje (nástroje z Orffova instrumentáře, klavír) je spojení tónu se zrakovým vjemem. Díky tomu dochází u dětí k pochopení umístění jednotlivých tónů v prostoru, což je zásadním vodítkem k pochopení směru a pohybu melodie.

Samotné počátky hry dětí na klavír jsou spojeny s činnostmi zaměřenými na uvolnění zápěstí, správném postavení ruky a hlavně na kvalitě tvorby tónu. Proto by neodborným zacházením mohlo dojít ke špatně napravitelným návykům, které by brzdily další vývoj ve hře na tento nástroj. Základní poznatky a praktické rady v této oblasti přináší publikace Aleny Vlasákové a Judoviny Galperiny.²² Dalším oblíbeným klasickým nástrojem je také zobcová flétna, kterou lze využít při instrumentální hře dětí opět s klavírním doprovodem.

²² Galperina, J.: U klavíru bez slz aneb Jsem pedagog dětí, Lynx, Brno 2000

Vlasáková, A.: Klavírní pedagogika, AMU, Praha 2003

4. Hra na klavír jako motivace

Motivace je definována jako „souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které vzbuzují, aktivují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání, zaměřují toto jednání a prožívání určitým směrem, řídí jeho průběh, způsob dosahování výsledků. Ovlivňují též způsob reagování jedince na své jednání a prožívání, jeho vztahy k ostatním lidem a ke světu.“²³

Motivace bývá spojena s emočním prožitkem, což znamená, že motivy určují směr určité aktivity, její délku a intenzitu.²⁴ Hrou na klavír můžeme motivovat téměř k jakékoli jiné činnosti. Volbou vhodné písničky, skladby, či improvizace můžeme navodit atmosféru pro výtvarné, pohybové, dramatické, poznávací (kognitivní), pracovní, literární a jiné činnosti. Nejvýraznější motivací se klavírní doprovod stává při činnostech vyžadujících určité emoční rozpoložení (např. malba v reakci na hudbu, k navození atmosféry určité situace při dramatizaci apod. Hru na klavír můžeme využít jako symbolické vyjádření začátku či konce určité činnosti nebo využít hudební motiv jako signál k dané činnosti (úklid hraček, výzva k utvoření komunitního kruhu apod.). V tomto směru je velkou inspirací kniha Nadji Jasanové²⁵ ve které velice pěkně vystihuje propojenost všech těchto složek v zajímavých praktických činnostech.

²³ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník, Portál, Praha 1998. str. 135

²⁴ Vágnerová, M.: Základy psychologie, Karolinum, Praha 2004. str. 168

²⁵ Jasanová, N.: Hudba, pohyb, kresba, slovo, Svojtka a Vašut, Zlín 1990

Praktická část

Praktická část ověřuje v praxi nabídku různorodých činností pro děti z mateřské školy, které jsou doplněny hrou na klavír.

5. Úvod k výzkumnému šetření

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak pravidelné užívání klavíru v mateřské škole ovlivní vztah dětí k hudbě a hudebním nástrojům. Zjištěných skutečností využít při vyhodnocení programu Děti a klavír a následně v dalších činnostech rozvíjejících hudební schopnosti dětí.

Předpoklady:

- během programu se zlepší vztah dětí ke zpěvu
- děti získají poznatky o hudebních nástrojích
- program bude děti motivovat ke hře na klavír

Při volbě metody výzkumu, jsem si zvolila tzv. orientační rozhovor, kterým je možno sledovat úroveň poznatků v hudební oblasti, vliv hudebního prostředí jak v rodině, tak v mateřské škole nebo vliv instrumentální hry rodičů a sourozenců. U této metody je nesporná výhoda v její pružnosti a osobním kontaktu s respondentem. Touto metodou lze posoudit širší souvislosti hudebních schopností a hlavně postihnout i jejich motivační stránku.

Ve vlastním rozhovoru (příloha č. I.) jsem se zaměřila na zjištění vztahu předškolních dětí k hudbě, a vlivu prostředí na motivační stránku v rozvoji hudebních schopností. Rozhovor jsem uskutečnila s dětmi před zahájením, i po skončení praktické činnosti. Praktická část byla zaměřena na hudební činnosti, které jsem motivovala a doprovázela hrou na klavír, který některé děti viděly vůbec poprvé (klavír byl nastěhován až po prvním rozhovoru s dětmi). Průběh programu byl ovlivněn aktuálním složením dětí, jejich zájmy a dosavadními znalostmi a zkušenostmi. Tyto činnosti probíhaly v období od

1. 11. 2010 do 23. 12. 2010 (8 týdnů) a korespondovaly s třídním vzdělávacím programem MŠ Skřítci.

K posouzení jsem si vybrala rozhovory sedmi dětí, které se účastnily téměř celého probíhajícího programu. Jedná se o tři dívky a čtyři chlapce ve věkovém rozmezí 4 – 6 let (Monča 6,5; Zuzanka 5,5; Lukášek 4,8; Fanda 4,8; Matýsek 4,1; Vašík 4,6; Simonka 6,2).

5.1 Charakteristika MŠ Skřítci, Zbelítov

MŠ Skřítci se nachází na klidném místě ve středu obce. V její bezprostřední blízkosti jsou pole, rybníky i lesy. V této lokalitě je také místní kulturní zařízení, obecní úřad a autobusová zastávka.

Mateřská škola je zřízena ve dvoupodlažní budově, ze které využívá část přízemí a hlavně druhé patro. Byla uvedena znovu do provozu po pětileté pauze na žádost rodičů. V roce 2009 – 2010 zde proběhla celková rekonstrukce druhého patra (okna, podlahy, školní výdejna, hygienické zařízení). Provoz mateřské školy zajišťují dvě pedagogické pracovnice a jedna provozní.

Mateřská škola je organizována jako jednotřídní. Kapacita školy je 25 dětí. V letošním roce tvoří stálou docházku 17 dětí. Do mateřské školy jsou zařazovány děti ve věku od 3 (2) do 6 let. Na věkově heterogenním složení třídy závisí také naše volba prostředků a forem výchovně-vzdělávací práce. Dětem je tímto zprostředkováno přirozené sociální prostředí, které sdílejí společně se sourozenci a kamarády. Vzhledem k možnostem, které nabízí MŠ a její okolí, usilují pedagogové o co největší kontakt s přírodou a posilování duševního a fyzického zdraví dětí, z čehož vychází i filosofie této MŠ.

Naše filosofie: Domníváme se, že pokud se dítě učí pečovat o své zdraví a úctě k životu, odráží se to kvalitou ve vztahu k sobě samému, ostatním lidem i přírodě.

5.2 Program Děti a klavír

Program, pracovně nazvaný Děti a klavír, je zaměřen na všestranné rozvíjení múzických schopností dětí. Prolínají se zde poslechové, instrumentální, pohybové a hlavně pěvecké činnosti, které jsou doprovázeny hrou na klavír. Hra na klavír je součástí všech činností uvedených v programu – zpěv písniček, improvizace, samotná hra dětí atd. Inspiraci jsem čerpala z níže uvedené literatury a z vlastní zkušenosti. Hudební doprovody si vytvářím převážně sama a jsem schopna je hrát v tónině dětem nejvíce vyhovující (většinou A dur, H dur, C dur, D dur). Při činnostech, které jsou dětmi vyvozeny spontánně, využívám schopnosti improvizace a znalosti mnoha lidových písní bez not.

Veškeré spojení s klavírem zajišťuje skřítek, je motivací, která se prolíná všemi činnostmi, ve kterých zpíváme. Skřítek děti povzbuzuje, dává jim návrhy na další činnosti.

Tímto programem bych děti ráda vedla k hlubšímu poznání nástroje, k možnostem jeho využití při společně „laděných“ chvilkách. Hlavním cílem je, aby si děti vytvořily kladný vztah k hudbě a prožívaly radost při jejím poslechu i aktivním podílení se na její tvorbě.

Názvy oblastí v programu jsou totožné se školním vzdělávacím programem (třídním vzdělávacím programem, dále jen TVP) – přizpůsobila jsem tedy motivace a písničky tematickým celkům, které budou v průběhu roku uskutečňovány. Také záměry a výstupy jednotlivých hudebních činností nejsou odtrženy od záměrů a výstupů uvedených v TVP (aby byla zachována integrita vzdělávacích oblastí). Činnosti jsou zvoleny tak, aby naplňovaly záměry uvedené v TVP nebo byly motivací pro činnosti z jiné oblasti (nehudební), které tyto záměry naplňují.

6. Realizace výzkumného šetření

6.1 Tematické celky podle ŠVP

6.1.1 Skřítek Podzimníček

Podtémata:

- „Jak chutná podzim“
- „Barvy podzimu“
- „Fučí vítr fujavice“
- „Na poli“
- „Prší, prší“
- „Některá zvířátka na zimu chystají si peřinu“

Z tohoto tematického celku jsou v praktické činnosti zařazena podtémata „Prší, prší“ a „Některá zvířátka na zimu chystají si peřinu“, která probíhala v časovém rozmezí od 1. 11. do 19. 11.

6.1.2 Pohádkový čas

Podtémata:

- „Když se trochu bojíme – duchové, čertíci, loupežníci“
- „Můj milý Ježíšku, mám jedno vánoční přání...“

Tento tematický celek probíhal v časovém rozmezí od 22. 11. do 22. 12.

6.1.1 Téma: Skřítek Podzimníček

Podtéma: „Prší, prší“

Pedagogické záměry:

- **Oblast dítě a jeho tělo:** upevňovat hygienické návyky (dechová cvičení, prevence onemocnění – jak se oblékat, otužování, co našemu tělu škodí, zdravé stravování), rozvíjet hudebně-pohybové cítění (procvičování rytmy)
- **Oblast dítě a jeho psychika:** rozvíjet samostatnost v běžných denních aktivitách (oblékání, sebeobsluha při stolování), rozvíjet fantazii a komunikaci (zaměření na mladší děti – vyžadovat víceslovné odpovědi, pojmenování děje apod.), podporovat radost z objevování, rozvíjet paměť (lidové písně, pranostiky...)
- **Oblast dítě a ten druhý:** podporovat komunikaci mezi dětmi (dokázat si navzájem pomoci), upevňovat pravidla v chování k ostatním lidem
- **Oblast dítě a společnost:** vytvářet prostor pro skupinovou spolupráci (pomoc při podzimním úklidu zahrady), upevňovat estetické cítění a smysl pro utváření estetického prostředí
- **Oblast dítě a svět:** pozorovat změny v přírodě a dokázat se jim přizpůsobit, všímat si, jak na nás změny počasí mohou působit

Navrhované činnosti motivované klavírem

Použitý materiál a pomůcky v těchto činnostech:

loutka skřítko, obrázky hudebních nástrojů (sborník obrázků „Muzikanti, co děláte“ od výtvarníka Karla Franty), hudební nástroje (kytara, akordeon, zobcová flétna, buben, housle), upravené notové zápisy (viz přílohy č. 2 – 5), papír, jablka, loutky dědečka a babičky, dětské stepy

Činnosti:

- **Seznámení s nástrojem:** S dětmi rozebereme piáno, ve kterém najdeme skřítko permoníčka, který si spletl kladívka z piána s těmi na rozbíjení kamene. A protože se skřítek v piánu zabydlel, vymyslíme mu jméno a budeme mu chodit zpívat. Skřítek nám zato ukáže, jak piáno funguje – co jsou struny, klávesy, kladívka, jak se tvoří tóny, z jakých materiálů je klavír vyroben apod. Dětem zahrají písničky na odstrojený klavír, aby viděly, jak mechanika pracuje při hře. Všechny děti si mohou zahrát, piáno osahat...V knize Judoviny Galperiny²⁶ jsem našla velice pěknou báseň od Osipa Mandelštama, která se hodí k činnosti odstrojování klavíru:

*To se ale podívejme,
co je uvnitř klavíru!
Městečko tu vidím krásné,
celé přesně na míru.
Kladívka tu stojí v řadě,
všechna pěkně pohromadě.
Struny v slunci jasně září,
každá hlavu na polštáři.
V městě ulice jsou – struny,
každá hraje, jak to umí.*

²⁶ Galperina, J.: U klavíru bez slz aneb Jsem pedagog dětí, LYNX, Brno, 2000. str. 90

- **Klavír a jeho rodina:** Ve třídě budou rozmístěny některé hudební nástroje – kytara, akordeon, zobcová flétna, buben, housle. Děti budou vybírat z obrázků různých hudebních nástrojů ty, které jsou ve třídě, a přiřadí je k nim. Dále budou vyhledávat nástroje, které mají něco společného s klavírem – struny, klávesy, nástroje vyrobené ze dřeva... (nástroje z jedné rodiny)
- **Barevné ladění:** Děti se mohou naučit hrát na klavír jednoduché lidové písničky v rozmezí šesti tónů. Na klávesách budou barevné značky (každý tón má svoji barvu) a děti dostanou k dispozici barevný notový zápis, podle kterého mohou písničku hrát (snažila jsem se zařadit rytmicky nejjednodušší písně, abychom mohli s dětmi zpívat při jejich doprovodu). Do jednoduchého notového zápisu jsem převedla tyto písně: *Prší, prší* (příloha č. 2), *Ententyky dva špalíky* (příloha č. 3), *Halí, belí* (příloha č. 4), *Houpy, houpy* (příloha č. 5). Zvolila jsem zatím tyto čtyři písničky, které se hodí i k probíhajícím tematickým celkům. Podle zájmu dětí bude repertoár rozšířen.
- **Reakce na změnu tempa:** Děti reagují na změny tempa klavírního doprovodu – střídání chůze x běh (klavírní doprovod: *Prší, prší* – rychlé tempo, *Halí, belí* – pomalé tempo).
- **Tanec:** Děti se naučí tančit mazurku na píseň *Měla babka čtyři jabka*. (Děti již písničku znají z předešlých tematických celků, nyní se hlavně zaměříme na tanec.) Motivací bude loutkové divadlo, které děti doprovodí svým zpěvem.
- **Smyslové vnímání:** Děti mohou pro motivaci k písni *Měla babka čtyři jabka* vyrobit jablka mačkáním barevného papíru, nebo použijeme jablka ze zahrady, která pak můžeme ochutnat. Povídáme si s dětmi, jak může jablíčko chutnat (sladce x kysle), zda jablíčka voní atd. Při pobytu venku se zaměříme na vůně (kouř, listí, hnůj) a zvuky (traktory, kombajny, sekání dřeva, ptačí zpěv...)
- **Silně x slabě:** Zahrajeme si Hru na déšť – děti prsty a dlaněmi vytvářejí silné a slabé zvuky deště (hra na tělo) za doprovodu klavíru (když kape nebo jemně prší, hrají tiše a ve vyšší poloze, pořádný slejvák a bouřku v nízkých polohách a hlasitě). Děti

reagují podle klavíru. Potom zpíváme píseň *Prší, prší* s obměnou textu a zpěv spojíme s pohybem (útěk před deštěm) na improvizovaný klavírní doprovod.

- **Dechová cvičení:** Děti se nadechnou nosem a na slabiku „uúú“ vydechují. Zkoušejí různé meluzíny – tiché x hlasité (práce se silou hlasu).

(motivace: Do komína schovala se meluzína)

- **Zpěv s pohybem:** Snažíme se zvládnout intonaci v rozmezí šesti tónů. Navazujeme na rozlišování silně x slabě. Zpíváme píseň *Prší, prší*, a poté přidáme zpěv písně *Prší, prší s obměnou textu* ve spojení s pohybem:

Prší, prší, jen se leje,

slepička se tomu směje,

prší, prší, ještě víc,

nedělá si z toho nic.

Prší, prší, ještě více,

na kohouta, na slepice,

utíkají bez dechu,

honem rovnou pod střechu.

Děti („slepičky a kohoutci“) utvoří kruh z dětských stepů („kurníků“), při písničce obíhají vně kruhu a při posledním verši písničky si sedají na stepy se vzpaženými rukama a spojenými prsty nad hlavou („střecha“).

Dále zpíváme ukolébavky – *Spi, děťátko, spi, Halí belí.*

Povídáme si s dětmi, komu se zpívají ukolébavky, jaké znají ukolébavky apod., předvedeme si kolébání miminka (schopnost udržet rytmus). Ukolébavku si můžeme zazpívat, než půjdeme odpočívat.

- **Rozlišení tempa:** Ptáme se dětí, která z písniček (*Spi, děťátko, spi* a *Prší, prší*) se hraje pomalu a která rychle. Ověříme si opět ve spojení s pohybem (střídání běh x chůze).

Výstupy z těchto činností

- Děti vědí, z jakých částí a materiálů je klavír sestaven, jak se v klavíru utváří tón
- Děti znají některé nástroje ze skupiny strunných nástrojů – kytara, housle, basa, a další nástroje jako zobcová flétna, akordeon (tahací harmonika), buben
- Děti zvládají tanec mazurka
- Děti umí zazpívat písničku s doprovodem *Prší, prší* i s obměnou textu, *Halí, belí, Spi, děťátko, spi*
- Děti zvládají reagovat na změny tempa a dynamiky
- Děti dokážou pracovat se silou hlasu – při dechovém cvičení i zpěvu, snaží se ovládat proud vzduchu při výdechu
- Děti diferencují různé zvuky

Průběh činností a reakce dětí

Činnost zaměřená na poznávání nástroje: Činnost zaujala všechny děti, prostřednictvím skřítky se bavily i nejmenší, dvouleté děti. Poznaly materiál, ze kterého je klavír vyroben – dřevo, kov, umělá hmota. Naučily se poznávat jeho části – kladívka, pedály, klávesy, struny. Vyzkoušely si hru na odstrojeném klavíru a mohly tak sledovat jeho mechaniku při hře (bez pedálu, s pedálem) a na vlastní oči (uši) se přesvědčit, jak vzniká tón. Při této činnosti byly děti hodně aktivní a zvědavé. Využila jsem také moment překvapení – klavír viděly děti ve třídě poprvé, některé vůbec poprvé. V závěru činnosti jsme si společně zazpívali lidové písničky, které děti znají (Kočka leze dírou, Prší, prší, Běží liška k Táboru, Měla babka...). Činnosti jsme se věnovali 30 minut. (Pozn. Při odstrojování klavíru je lepší si domluvit pomoc – rezonanční deska je těžká).

Klavír a jeho rodina: Při této činnosti se dětem nejvíce líbily nástroje, na které si mohly opět vyzkoušet hrát. Děti třídily obrázky hudebních nástrojů, které mají něco společného s klavírem – zopakovali jsme si, co o klavíru víme. Starší děti (4 – 6 let) si při této činnosti vybavily dost poznatků o klavíru, a proto se jim v této činnosti dařilo. Děti odůvodňovaly, proč který obrázek vybraly – hlavním společným znakem se dětem jevily klávesy (akordeon), dále pak materiál (kytara – klavír je také ze dřeva), na struny děti navedla až malá nápověda. Po této činnosti jsme si zazpívali a děti malovaly nástroj, který se jim nejvíce líbil. Dala by se zařadit i sluchová hra na poznávání nástroje, na který zrovna učitelka hraje.

Mazurka: Před nácvikem tance jsem zařadila střídání pohybu běh x chůze. Děti reagovaly na změny tempa písní – nejprve jsme si vyzkoušely, jaká písnička je rychlá (Prší, prší) – běžíme se schovat před deštěm, a jaká pomalá (Halí, belí) – procházíme se „jako koníci v zelí“. I přesto zpočátku některé děti jen chodily nebo běhaly a nevnímaly hudbu. Po dalším opakování už vnímat hudbu začaly a reagovaly na ni. Poté jsem zařadila relaxaci – děti si lehly na podložky, každému jsem položila na břicho papírové jablíčko (které měly vyrobené už z dřívější činnosti) a děti „čichaly jeho vůni“ (hluboký nádech nosem a výdech pusou na „ááá“). Samotného nacvičování tance se účastnily všechny děti (i ty, které s námi většinou necvičí).

Hra na déšť: Na klavír se dá zahrát ledacos – i déšť. Nejdříve děti poznávaly podle hudby, jak zrovna prší (kape, silný déšť, bouřka). Dále si vyzkoušely bez klavíru, jak zní zvuky vytvářené hrou na tělo. Rozlišovali jsme slabé zvuky – ťukání prsty o sebe („jako když kape“), tření dlaněmi o sebe („šumí vítr“) a silné – plácání, tleskání („slejšvák“). Poté jsme s doprovodem klavíru začínali vytvářet zvuky od šustění větru, prvních kapek až po pořádnou bouřku a naopak pomalu z velké bouřky do ztracena. Při dalším opakování jsme přidali meluzínu (dechové cvičení). Při této hře mě samotnou překvapilo, jak děti dokázaly citlivě reagovat na hudbu a zvládly vytvářet opravdu postupně sílící a zeslabující zvuky jak

hrou na tělo, tak hlasem. Tato hra se dětem moc líbila a v tomto bloku jsme ji ještě několikrát opakovali s dalšími pomůckami – šustění novinovým papírem, ťukání na oblázky, bubnování na bubínek (procvičení jemné motoriky a sluchového vnímání).

Zpěv: V této třídě děti rády a dobře zpívají. Snažím se většinu písniček propojit s pohybem. Píseň Prší, prší s obměnou textu jsme si zařazovali různě v průběhu celého bloku. Při porovnávání tempa ukolébavek s jinými písničkami reagovaly děti při jejich zpěvu automaticky také ztišením hlasu. Pohyb „kolébání miminka“ dělal některým dětem problémy – plynulý pohyb nespojily s rytmem písně.

Podtéma: „Některá zvířátka na zimu chystají si peřinu“

Pedagogické záměry:

- **Oblast dítě a jeho tělo:** rozvíjet vizuomotorické koordinace, učit se pohybem a mimikou vyjádřit děj, charakter či náladu, začít si uvědomovat vlastní tělo a jeho různé odlišnosti (každý jsme jiný – jedinečný), zvládat manipulaci s předměty (např. nůžky – zvládání bezpečnosti), procvičovat orientaci v prostoru
- **Oblast dítě a jeho psychika:** rozvíjet samostatný souvislý projev (popis děje), prohlubovat logické myšlení, zaměřit se na řešení problémů (bajky – kultivování mravního vnímání)
- **Oblast dítě a ten druhý:** zaměřit se na poznávání lidských vlastností, podporovat dětská přátelství
- **Oblast dítě a společnost:** vytvářet povědomí o mezilidských morálních hodnotách, učit se porozumět základním projevům nonverbální komunikace
- **Oblast dítě a svět:** všímat si vlivu člověka na dění v přírodě (co je pro přírodu zátěž, co naopak pomáhá), dokázat vyvodit z činu důsledek, rozvíjet úctu k životu ve všech jeho formách, pozorovat změny v chování zvířat před příchodem zimy

Navrhované činnosti motivované klavírem

Použitý materiál a pomůcky v těchto činnostech:

budík, vlastní audio-nahrávka klavírního doprovodu „*Ptačí tanec*“, kruhy – cvičební pomůcky, pytel, zázvor, zázvorový čaj, kniha Melounková, V. Domečky, Ochrana fauny ČR, 2009

Činnosti:

- **Sluchové vnímání:** Děti musí v naprosté tichosti najít tikající budík schovaný ve třídě. (Motivace: „*Mravenčci si nařídili budík, aby nezaspali, ale nemohou ho najít.*“)
- **Pohyb a zpěv:** Děti předvádějí pohybem jednotlivá zvířátka (krávy, kočky, hady...) z písničky *Krávy, krávy* (J. Uhlíř, Z. Svěrák), kterou hrají na klavír.
- **Rozlišování výšky tónů:** Děti k hraným tónům přiřazují zvířátka, mohou je napodobit pohybem (tóny v tříčárkované oktávě – „*ptáček*“, tóny v oktávě jednočárkované – „*kočka*“, tóny v oktávě velké – „*medvěd*“.)
- **Přizpůsobení pohybů změně tempa:** Děti cvičí na tzv. „*Ptačí tanec*“. Na každý takt děti předvedou určitý pohyb (čtyři obměny). Začíná se v pomalém tempu, které se zrychluje do té doby, dokud to ještě děti zatančit zvládnou (nebo spíše nezvládnou – největší legrace). Na 1. takt mají děti ruce vzpažené, prsty rukou roztahují a zatínají v pěst. Při 2. taktu jdou ruce na ramena a střídá se pohyb lokty nahoru a dolu (ptačí křídélka). Při 3. taktu děti položí paže podél těla pokrčené v lokti a střídá se pohyb vpřed a vzad, kolébání v bocích (tanec). Na 4. takt se tleská do rytmu doprovodu.
- **Pohyb – zachycení pauzy:** Jde o obměnu hry známé jako „*Židličkovaná*“ – „*Pelíšky*“. Místo židlí jsou na zemi kruhy (pelíšky) a je jich o jeden kruh méně, než je dětí. Děti chodí okolo nich, dokud slyší hru na píáno. Jakmile píáno hrát přestane, musí se každý schovat do jednoho pelíšku. Po každé pauze odstraníme další kruh. Děti nevypadávají ze hry, ale dělí se o pelíšek.

- **Dramatizace písně:** Oživíme si s dětmi písničku *Běží liška k Táboru*. Záměrem bude vést děti k prosociálnímu chování (dokázat o něco požádat, rozdělit se o něco, umět někomu pomoci či poradit, dokázat se domluvit, potlačit negativní projevy chování – neposmívat se nikomu, nenavádět ostatní ke špatnostem apod.). Děti si vyberou role – lišky, zajíčka, ježka (role si vyměňují) a písničku zdramatizují. Přidáme **dechové cvičení** („zvířátka se musí vydýchat“) – děti provádí rychlejší povrchní nádechy, poté následuje relaxace. Činnost se bude vyvíjet hlavně podle reakcí dětí a jejich zájmu.

Dále můžeme písničku využít jako motivaci k poznávací činnosti (Které zvířátko z písničky v zimě spí? Která zvířátka ne? Jak si dělají zvířátka na zimu zásoby? Kde spí?). Děti také mohou určovat správné obydlí ke zvířeti (kniha *Domečky*).

- **Zpěv:** Píseň *Mravenčí ukolébavka* (J. Uhlíř, Z Svěrák) se bude hodit pro „uspávání zvířátek na zimu“. Písnička *Bude zima, bude mráz* poslouží i jako motivace k instalaci krmítka pro ptáky na školní zahradu.

Výstupy z těchto činností

- Děti se dokážou na potřebnou dobu soustředit a zaměřit pozornost na jeden zvuk
- Děti umí přiřadit ke zvířatům zvuky, které vydávají; vyjádří pohyb zvířete
- Děti si osvojí řadu pohybů, umí je sladit s hudbou a reagovat na tempo doprovodu
- Děti umí zazpívat píseň *Mravenčí ukolébavka* a *Bude zima, bude mráz*
- Děti vědí, co je dobré pro udržení si zdraví v tomto období, vědí, co je zázvor a jaké jsou jeho účinky, vědí, jak se některá zvířátka ukládají k zimnímu spánku, která naopak můžeme v zimě potkat a co taková zvířátka od nás potřebují (krmení, úkryt – závětrí)

- Děti znají základní projevy slušného chování (umí poprosit, poděkovat, nabídnout pomoc, rozdělit se, nenavádět druhé a vědí, jak se zachovat, když je někomu ubližováno)

Průběh činností a reakce dětí

Sluchové vnímání: Pro děti bylo zpočátku obtížné udržet opravdové ticho. Nejdříve chodily po třídě všechny v hloučku, až po chvíli se začaly po různých skupinkách oddělovat a někteří hledali budík už sami. Tato hra děti zaujala, ale zopakovali jsme ji vždy jenom jednou (děti se začaly rozptylovat a neudržely pozornost). Hru jsem využívala (vzhledem k motivaci) i před odpoledním odpočinkem („mravenečci jdou spát“). Když se děti uložily, poslouchali jsme každý svůj „budík“ – srdce (děti se uvolní a učí se vnímat své tělo).

Pohyb a zpěv: V tomto bloku jsem zařazovala hodně pohybu, protože se kvůli nepříznivým podmínkám počasí často zkrátil dětem pobyt venku. Písničku *Krávy, krávy* jsme tedy zpívali a doprovázeli pohybem každý den (na zpěv je píseň jednoduchá, takže se ji děti rychle naučily, včetně těch nejmenších). Na refrén písně děti tleskaly do rytmu. Při nápodobě zvířat si děti procvičují a zdokonalují přirozené pohyby – chůze, lezení, plazení, skok. Touto písní se děti přirozeně učí, jaké zvuky zvířata vydávají. A prožívají radost ze spojení hudby a pohybu.

Rozlišování výšky tónů: Nejdříve jsem nechala děti, aby si poslechly všechny výšky tónů a samy k nim přiřadily zvířátko, které by mohly představovat. Děti dále znázorňovaly zvířátka pohybem („*Jaké zvířátko jde zrovna lesem?*“). Přiřadit zvířátka k jednotlivým polohám nebyl pro děti žádný problém.

Přizpůsobení pohybů změnám tempa: Pro nácvik „*Ptačího tance*“ jsem využila vlastní nahrávku, abych mohla dětem předvádět jednotlivé pohyby do hudby. Po několika opakováních si děti pohyby osvojily, a tak jsem je dále doprovázela hrou na klavír. „Ptačí tanec“ byl bezesporu dětmi nejoblíbenější činností tohoto bloku, a to hlavně proto, že jsme se u toho pořádně zasmáli. Po tanci jsem vždy zařazovala relaxaci, aby se děti vydýchaly a zklidnily („*ptáčci se uložili do hnízda, uvolnili si nožky a křídélka...*“). U této činnosti je dobře pozorovatelné, na jaké pohybové úrovni děti jsou (hrubá motorika, rytmus, sladění pohybů a rychlé střídání pohybů).

Pohyb – zachycení pauzy: Hru „*Pelíšky*“ jsme si nejprve zahráli bez jednoho kroužku. Jakmile děti přestaly slyšet hudbu, zareagovaly téměř okamžitě. Ztížili jsme si proto podmínky a odstranili další kruh. Když zůstaly dvě děti bez pelíšku, stačila otázka: „Jak jim můžeme pomoci?“ Děti ze svých kroužků postavily jeden velký úkryt pro všechna zvířátka, čímž mě trochu převezly, ale i překvapily. Hru jsme si tedy dohráli s velkým „pelechem“.

Dramatizace písně: Tato činnost se nám rozložila do tří dnů. Hlavní spojovací hrou byla honička – ježci a zajíčci honí lišku. Pravidlem bylo, kdo chytí lišku, stává se liškou (velkým lákadlem pro děti zde byl pytel jako rekvizita pro lišku). Při samotné dramatizaci jsem většinou do hry vstoupila s otevřenou otázkou, kterou jsem chtěla děti směřovat k přemýšlení nad určitým dějem v písni či chováním některého ze zvířátek. Použila jsem prostředky dramatické výchovy, např. simulaci, charakterizaci, improvizaci nebo asociační kruh. Děti mě velice překvapily svými reakcemi a vesměs pozitivním smýšlením.

Zpěv: Píseň *Mravenčí ukolébavka* jsem původně dětem začala hrát před odpoledním odpočinkem („*uspáváme zvířátka*“). Děti se ji naučily i zpívat a využívali jsme ji jako relaxační píseň, např. při Tv (tělovýchovných) chvilkách. Píseň *Bude zima, bude mráz* již některé děti znaly. Využili jsme ji hlavně jako motivaci před instalací krmítka na školní zahradě.

6.1.2 Téma: Pohádkový čas

Podtéma: „Když se trochu bojíme – duchové, čertíci, loupežníci“

Pedagogické záměry:

- **Oblast dítě a jeho tělo:** procvičovat motoriku jazyka, zdokonalovat artikulaci, procvičovat mimické svaly (uvědomování si obličejového svalstva – grimasy), zvládat manipulaci s předměty (Orffovy nástroje), zaměřit se na prevenci úrazů hrozících v tomto období (náledí, tenký led apod.), provádět otužování a pohyb venku (sezónní sporty)
- **Oblast dítě a jeho psychika:** zaměřit se na vlastní city a emoce, dokázat o nich hovořit, rozvíjet paměť (říkadla, písničky...), rozvíjet fantazii a estetické cítění, prohlubovat zájem o psaný jazyk a ilustrace (pohádkové knihy, časopisy)
- **Oblast dítě a ten druhý:** zaměřit se na společný prožitek při různých činnostech, rozvíjet schopnost empatické reakce, dokázat chránit své osobní soukromí a bezpečí
- **Oblast dítě a společnost:** poznávat tradice tohoto období (Barborky, Mikulášská nadílka, Advent), rozvíjet základní kulturně-společenské postoje
- **Oblast dítě a svět:** pozorovat změny v přírodě (pokusy se skupenstvím vody), vnímat slavnostní výzdoby domů a zahrad, zapojit se do výzdoby naší MŠ, dokázat se přizpůsobovat běžným změnám

Navrhované činnosti motivované klavírem

Použitý materiál a pomůcky v těchto činnostech:

Piktogramy (příloha č?), Orffovy nástroje, řetězy, ořechové skořápky, lepidlo Herkules, tenké provázky, kamínky

Činnosti:

- **Hudební hádanky:** Na klavír hrají písničky a melodie z pohádek, které děti znají (melodie z Večerníčků, animovaných filmů – A je to, Králíci z klobouku, Včelka Mája, Příběhy včelích medvídků, Žofka, Mach a Šebestová..., a písničky ze známých hraných pohádek – Princezna ze mlejna, Tři oříšky pro Popelku...). Děti mají za úkol je poznat.
- **Vyjádření změny tempa a hlasitosti:** Zpíváme s pohybem píseň *Pod dubem, za dubem* (Loupežnická – J. Uhlíř, Z. Svěrák).
- **Vyjádření pocitu hudbou:** Děti poslouchají různé melodie a přiřazují k nim náladu (smutná, veselá, strašidelná), využívají piktogramy (obrázky s různým výrazem obličeje). Dále děti pohybem vyjadřují veselého čerta, zlého čerta, smutného čerta, anděla... Mohou využít i různé Orffovy nástroje a postavu jimi doladit.
- **Dechová cvičení:** Děti předvádějí strašení, zhluboka se nadechnou a mají vydávat tóny postupně od nejhlubších po nejvyšší („Hůůů“).
- **Gymnastika mluvidel** Děti vyplazují jazyk jako čerti („blblbl“).
- **Zpěv s doprovodem Orffových nástrojů:** Zpíváme písničky *Byla jedna Káča, Mik Miku Mikuláš, Kolébala bába čerta*. Děti vedeme k pochopení vtipu a nonsensu v textu písně. Svůj zpěv děti doprovázejí na Orffovy nástroje nebo na „čertí chřestidla“ (řetězy, ořechové skořápky, kamínky) – písně poslouží také jako motivace k jejich výrobě.

Výstupy z těchto činností

- Děti zvládají rozpoznat známé melodie z pohádek
- Děti umí reagovat pohybem na změnu tempa i nálady písně
- Děti dokážou pojmenovat základní emoce, city, umí si je spojit s výrazem obličeje a přiřadit i k hudebnímu projevu; tyto city a emoce dokážou vyjádřit vlastními grimasami a pohybem.
- Děti zvládají práci s dynamikou a melodií hlasu, napodobí pohyby jazyka, rtů a čelistí
- Děti umí zazpívat píseň *Kolébala bába čerta, Mik Miku Mikuláš* a *Byla jedna Káča*; používají rytmické nástroje, využívají hry na tělo (podupy, tleskání, pleskání)
- Děti zvládají práci s přírodninou a lepidlem, dokážou spolupracovat na společném výrobku

Průběh činností a reakce dětí

Hudební hádanky: Pro děti šlo o jednu z nejoblíbenějších činností. V poznávání melodií silně dominovaly starší děti (znají pohádky). Děti vyžadují písničky z hádanek velice často, a když už nehádají, tak je zpívají. Navíc obohatily můj repertoár o „své“ písničky na přání (melodie z filmu Shrek, Barney, úvodní znělka Kouzelné školky apod.)

Vyjádření změny tempa a hlasitosti: Písničku *Pod dubem, za dubem* jsem zařazovala hlavně při Tv chvilkách. Děti se rády proměňovaly v loupežníky a reagovaly na změny tempa v průběhu písně – při tiché a pomalejší části dokázaly našlapováním na špičky a

různými grimasami vyjádřit „cíhající loupežníky“, v rychlé části se staly „loupežníky na útěku“.

Vyjádření pocitu hudbou: Zazpívali jsme si píseň *Byla jedna Káča a Mik, Miku, Mikuláš*. S dětmi jsme si řekli, jakého čerta bychom u nás chtěli se svatým Mikulášem potkat (veselého, hodného, strašidelného, zlého apod). Uspořádali jsme „čertí rej“, na kterém byli buď samí veselí čerti, smutní čerti atd. Vždy jsem děti doprovázela melodií, která vyjadřovala daný pocit, náladu (veselí čerti – *Čertíku, Bertíku*, smutní čerti – improvizace v mollové tónině, strašidelní čerti – *V domě straší duch*, zlí čerti – improvizace). Po náročném pohybovém vyžití se děti vydýchaly a usadily.

Na tabuli byly umístěny piktogramy, které vyjadřovaly určitou náladu. Nejdříve děti určovaly nálady k piktogramům. Poté jsem hrála výše uvedené melodie a děti samostatně vybíraly piktogram, který by přiřadily k dané melodii. Všechny děti zvládly přiřadit k obrázku náladu, kterou vyjadřoval. Přiřadit obrázek k melodii se dařilo spíše těm dětem, které v hudebních činnostech vynikají (nikdy nebyl výběr piktogramu označen za špatnou odpověď, ale snažili jsme se zjistit, jak kdo hudbu vnímá).

Zpěv s doprovodem Orffových nástrojů: Písničky jsme si s dětmi zpívali v průběhu celého bloku. Děti si osvojovaly hru na různé rytmické nástroje a hru na tělo. Před samotným zpěvem jsme prováděli artikulační a dechová cvičení. Jakmile jsme přidali ke zpěvu hru na nástroje, zpívaly všechny děti. Při hře na tyto nástroje projevili dva chlapci silný smysl pro rytmus, který se u nich v předchozích činnostech tak výrazně neukázal. Děti si samy vyrobily chřestidla z ořechových skořápek nalepených na šňůrky, kterými také písně doprovázely.

Podtéma: „Můj milý Ježíšku mám jedno vánoční přání“

Pedagogické záměry:

- **Oblast dítě a jeho tělo:** přispívat k návykům zdravého životního stylu, rozvíjet vnímání všemi smysly, získat základní povědomí o vzniku nového lidského života (narození dítěte)
- **Oblast dítě a jeho psychika:** podporovat a upevňovat citové vztahy k rodině, rozvíjet paměť, upevňovat kultivovaný projev (zpřesňování intonace, přednes, dramatizace apod.), vnímat osobní pohodu
- **Oblast dítě a ten druhý:** rozvíjet vztahy k druhým lidem
- **Oblast dítě a společnost:** rozvíjet kulturně-estetické dovednosti (hudební, výtvarné, slovesné, dramatické), porozumět hodnotám, které jsou spojovány s Adventem (umět obdarovat, udělat druhému radost, potlačovat komerční pojetí Vánoc)
- **Oblast dítě a svět:** navazovat hlubší vztah k místu a prostředí, ve kterém dítě žije, uvědomovat si, že každý můžeme hodně věcí změnit a ovlivnit (kladně i záporně)

Navrhované činnosti motivované klavírem

Použitý materiál a pomůcky v těchto činnostech: Orffovy nástroje, zvonky, rolničky

Činnosti:

- **Zpěv s pohybem:** Při Tv chvilkách zpíváme píseň *Snížek poletuje* (píseň se hodí také jako motivace k zajímavé výtvarné technice – rezerváž). Jako motivaci k modelování ozdob na vánoční stromek využijeme píseň *Stromečku, vstávej* (vyjádření děje pohybem). Při zpěvu písně *Koleda, koleda Štěpáne* děti vytleskávají, vydupávají rytmus (klavírní doprovod).
- **Pohyb – reakce na signál:** Děti se volně pohybují po třídě a dělají různá gesta za doprovodu klavíru. Jakmile přestanu hrát, děti přeběhne mráz a promění se v ledové sochy (štronzo). (Motivace: „Ráz na ráz zmrazil nás mráz.“)
- **Pohyb – rytmické cítění:** Děti představují stádo oveček a reagují na hudbu (střídání pochod – chůze – běh). (Motivace: „Pastýřů ovečky zběhly za kopečky.“)
- **Dechová cvičení:** Zahříváme si studené ruce. Děti se zhluboka nadechnou nosem a otevřenými ústy plynule vydechují do dlaní.
- **Zpěv:** Využíváme sólového i kolektivního zpěvu. Refrén písně *Můj milý Ježíšku, mám jedno vánoční přání* doprovázejí děti rolničkami a zvonečky. Zpíváme nejznámější koledy – *Štědrej večer nastal, Nesem vám noviny, Pásli ovce valaši, Z jedné strany chvojka, Já bych rád k Betlému, Jak si krásné, Veselé Vánoční hody*. Pokud to děti zvládnou, sestavíme pásmo koled s jejich dramatizací (děti mohou přidat i jiné koledy, které znají). Koledy také budou sloužit jako motivace k vysvětlení příběhu narození Ježíše Krista a k navozování vánoční atmosféry.
- **Vánoční koncert:** Pokud budou děti chtít uskutečnit koncert a předvést na něm nějaké písničky z činnosti „Barevného ladění“, které si každý mohl hrát v průběhu ranních činností (od začátku listopadu), můžeme si předvést, jak takový opravdový koncert vypadá, jak se máme chovat (nerušit, ocenit potleskem...).

Výstupy z těchto činností

- Děti zvládají vyjádřit děj písně pohybem, umí vytleskat rytmický celek
- Děti dokážou reagovat na změny tempa a rytmu hudebního doprovodu, reagují na přerušení klavírní hry, po kratší dobu umí setrvat v určité poloze – štronzo
- Děti umí zazpívat kolektivně i sólově známé koledy
- Děti znají některé křesťanské i pohanské vánoční zvyky a tradice
- Některé z dětí zvládají zahrát na klavír jednoduché lidové písně
- Děti vědí, jak se chovat na koncertě

Průběh činností a reakce dětí

Zpěv: V tomto období se zpěv stává jednou z nejčtetnějších aktivit dětí, ať už cílenou nebo spontánní. Děti nacvičovaly koledy také na vánoční posezení s rodiči a na vystoupení v místním kulturním zařízení. I proto jsme se zaměřili na kultivovanost projevu, na správnou výslovnost i hlasitost zpěvu. Při zpěvu jsme zařazovali dechová a artikulační cvičení (i ta z předešlých bloků s pozměněnou motivací). Děti doprovázely koledy hrou na rytmické nástroje (o které se střídaly). Děj některých koled děti zdramatizovaly nebo oživily pohybem (při zpěvu si spontánně vytvořily pohybový doprovod). Koledy jsme následně sestavili do pásma, které dějově kopírovalo posloupnost vánočních tradic.

Zpěv jsem v tomto bloku také využila jako motivaci k dalším estetickým a pracovním činnostem (malba, výroba vánočních řetězců, rezerváš apod.).

Zpěv s pohybem: Opět jsem se snažila zařazovat ve spojení s hudbou a klavírním doprovodem více pohybu. Písničky, které jsem zvolila v tomto bloku, se líbily zejména mladším dětem (2-3 roky). Pro starší děti byly už pohybově méně náročné.

Pohyb – reakce na signál: Při této činnosti se děti moc nasmály. Zpočátku pro ně bylo těžké pochopit, že mají zůstat přesně v té pozici, ve které se nacházejí v okamžiku, kdy přestanu hrát (štronzo). Po mé názorné ukázce se děti do hry vložily s velkým nasazením. Tuto hru děti vyžadovaly velice často.

Pohyb – rytmické cítění: Střídání melodií různého tempa a rytmu (rychlá, pomalá, pochod atd.) jsem zařazovala vždy na začátku Tv chvilky. Na tyto změny děti přirozeně reagovaly.

Vánoční koncert: Koncert měl být završením činnosti „Barevné ladění“, která probíhala od začátku měsíce listopadu. Pro nemoc dětí jsme si tuto činnost přesunuli. Nejvíce se této činnosti věnovaly čtyři děti ve věku 4 – 5 let. Ostatní děti si hru na klavír občas vyzkoušely, ale spíše je bavilo experimentovat než hrát podle barevných not. Tuto činnost jsem konzultovala s místní klavírní pedagožkou MgA Dorotou Lukášovou Dipl.Um. Bylo mi v tomto směru doporučeno dětem nabízet činnosti, které vedou k orientaci na klaviatuře podle černých kláves, a místo spojování tónů s určitou barvou využívat rovnou symboly (tedy písmena E, F atd.). Já sama jsem již činnosti s dětmi tak, jak jsou zde uvedeny ponechala a doplnila jsem je o různé hry na uvolnění zápěstí, a krátké skladby²⁷, které se hrají podle sluchu rukou zatnutou v pěst a pouze na černých klávesách (to předchází správnému postavení ruky na klaviatuře). Děti při hře na klavír začínají hrát prostředníkem (při jednoduchém ostinatu), prsty se při hře nestřídají!

²⁷ Skladba pracovně nazvaná „Slon“ ze sbírky *Europäische Klavierschule* od Fritze Emontse, a skladba *Fröhlicher Anfang* z notové sbírky *Wir spielen vierhändig* od Fritze Emontse

7. Výsledky výzkumného šetření

7.1 Vyhodnocení odpovědí před realizací programu

Otázka č. 1: Co dělají děti na obrázku?

Tato otázka má v rozhovoru spíše orientační funkci a jejím prostřednictvím jsem uváděla děti do rozhovoru na dané téma. Záměrem bylo zjistit, zda děti poznají různé činnosti z oblasti estetiky, které jsou na obrázku. Každý obrázek jsme s dětmi rozebrali a o dané činnosti si krátce popovídali.

Při prvním rozhovoru všech sedm vybraných dětí dokázalo činnosti na obrázku pojmenovat či obrázek popsat.

Otázka č. 2: Zpíváš si rád/ráda?

Monča: „Moc ne.“ Vašík: „Ne.“ Simonka: „Ne.“

Zuzanka, Lukášek, Fanda, Matýsek odpověděli ano.

Otázka č. 3: Zpíváš si s někým? (s maminkou, tatínkem, babičkou, pí. učitelkou...)

Monča: „S maminkou a babičkou.“ Zuzanka: „Na záchodě s nočníkem.“ Lukášek: „S maminkou i tatínkem.“ Fanda: „S maminkou, tatínkem a s babičkami.“ Matýsek: „Ne.“ Vašík: „S Lindou.“ (sestra) Simonka: „S maminkou a sestrou.“

Otázka č. 4: Posloucháš někdy písničky?

Odpověď na tuto otázku byla u všech dětí shodná – „Ano.“ Zajímavé byly doplňující výpovědi dětí u této otázky. Často uváděly místo, kde písničky poslouchají. Většina dětí poslouchá písničky při jízdě autem (Monča, Lukášek, Fanda, Zuzanka).

Otázka č. 5: Znáš nějaký hudební nástroj?

Monča, Zuzanka a Fanda poznali všechny nástroje (akordeon znají děti pod názvem harmonika, což jsem samozřejmě považovala za správnou odpověď). Lukášek, Matýsek a Vašík neznali akordeon. Simonka neznala akordeon (označila ho jako klavír) a housle.

Otázka č. 6: Hraje někdo doma na hudební nástroj?

Zuzanka: „Táta na kytaru.“ Vašík: „Sestra na piáno a já na buben.“ Fanda: „Maminka na klavír, tatínek na kytaru.“ Ostatní děti uvedly, že z rodiny nehraje nikdo na hudební nástroj.

Otázka č. 7 a 8: Chtěl/chtěla bys hrát na nějaký hudební nástroj? Na jaký? (Záměrně uvádím obě otázky dohromady – pokud děti chtěly hrát, odpověděly rovnou na jaký nástroj, a pokud nechtěly, byla otázka č. 8 zbytečná)

Zuzanka: „Na kytaru.“ Lukášek: „ Na kytaru.“ Fanda: „Na klavír.“ Matýsek: „Na flétnu.“ Vašík: „Na kytaru.“ Monča a Simonka hrát na hudební nástroj nechtějí.

Otázka č. 9: Slyšel/slyšela jsi někdy někoho na tento nástroj hrát?

Zuzanka: „ Tatínka.“ Fanda: „Maminku.“

Všechny ostatní děti, kterých se otázka týkala, odpověděly ano, v televizi.

Otázka č. 10: Co by si chtěl/chtěla umět? (Dětem byly u této otázky předloženy stejné obrázky, jako u otázky č. 1.)

Monča: „Malovat.“ Zuzanka: „Zpívat.“ Lukášek: „Malovat.“ Fanda: „Hrát na klavír.“ Matýsek: „Nic.“ Vašík: „Zpívat.“ Simonka: „Malovat.“

7.2 Vyhodnocení odpovědí po realizaci programu

V této části bych uvedla pouze odpovědi u otázek, u kterých se odpověď liší od odpovědi z rozhovoru vedeného před realizací programu Děti a klavír.

Otázka č. 2: Zpíváš si rád/ráda?

Simonka na tuto otázku odpověděla kladně.

Otázka č. 5: Znáš nějaký hudební nástroj?

V této otázce děti pojmenovaly všechny nástroje správně (Zuzanka si pamatovala i správný název – akordeon.).

Otázka č. 7 a 8: Chtěl/chtěla bys hrát na nějaký hudební nástroj? Na jaký?

Zuzanka: „Na kytaru a na klavír.“ Vašík: „Na kytaru, na klavír a na veliké bubny.“
Simonka: „Na klavír.“

Otázka č. 9: Slyšel/slyšela jsi někdy někoho na tento nástroj hrát?

Zuzanka: „Tatínka a na klavír paní učitelku.“ Simonka: „ Tebe.“ U ostatních dětí zůstaly odpovědi nezměněny oproti prvnímu zadání.

Otázka č. 10: Co by si chtěl/chtěla umět?

Monča: „Malovat.“ Zuzanka: „Zpívat a hrát na piáno.“ Lukášek: „Malovat.“ Fanda: „Hrát na klavír.“ Matýsek: „Nic“ Vašík: „Zpívat a hrát na klavír.“ Simonka: „Hrát na piáno a malovat.“

7.3 Shrnutí výzkumného šetření

Předpoklady:

- během programu selepší vztah dětí ke zpěvu
- děti získají poznatky o hudebních nástrojích
- program bude děti motivovat ke hře na klavír

Vliv okolního prostředí na motivaci dětí v hudební oblasti je znatelný již z odpovědí při prvním zadání rozhovoru. Pokud děti uvedly, že si doma s někým zpívají, byly to nejčastěji ženy. To ukazuje i na fakt, který je zmiňován i odborníky, že zpěv matky dítěti je přirozenou komunikací mezi nimi a je i prostředkem či výrazem citové vazby. Samotný zpěv se v případě motivace dětí k jejich vlastní hudební činnosti nezdá až tak zásadní, jako hra některého člena rodiny na hudební nástroj. Zde je přímá zkušenost dítěte s daným nástrojem v rodinném prostředí na výpovědi dětí velmi znatelná. Pokud někdo z rodiny hraje na hudební nástroj, dítě projevilo zájem se hru na nástroj také naučit. Tyto děti projevily také širší poznatky ve znalosti hudebních nástrojů. Děti, které projevily zájem o hru na nějaký nástroj a přímou zkušenost z rodiny nemají, většinou doplnily, že hru na dotyčný nástroj slyšely (viděly) v televizi. (Objevily se také rozporuplné odpovědi – Vašík nerad zpívá, ale chce to umět?).

Vyhodnocení 1. předpokladu (během programu selepší vztah dětí ke zpěvu):

Děti v této třídě velice rády zpívají. V programu jsem se snažila o nabídku písní lidových (i s obměnou textu), tak autorských (umělých). Zpěv se prolínal i činnostmi ve kterých nebyl prvoplánový (např. činnost Hudební hádanky). Děti velice rády doprovázejí zpěv pohybem, který jsem se snažila zařazovat co nejvíce (ale ne na úkor hlasové a dechové hygieny). Pohyb napomáhal dětem k zapamatování si děje písně, dával jim prostor k vlastnímu pohybovému vyjádření a v neposlední řadě napomáhal dětem k uvolnění. Mnoho činností bylo také zaměřeno na zpřesňování sluchového vnímání a rytmické cítění, což vedlo ke zkvalitnění pěveckých i instrumentálních dovedností dětí.

Jednotlivé výstupy týkající se zpěvu dětí, byly splněny v závislosti na schopnostech dětí (pracovat budeme dále na zpřesňování intonace, na práci s dechem při zpěvu a dalším rozvíjení hry na Orffovy nástroje). Zda bylo výstupů dosaženo, se nám ověřilo i při závěrečném zpěvu pásma koled s doprovodem Orffových nástrojů. Děti jsou schopny držet tempo i rytmus písně, v rámci svých možností intonovat a přitom se doprovázet hrou na rytmické nástroje. Zpěv dětí je přirozený a mají ze svých nových dovedností radost. Písničky z tohoto programu se zvládly naučit všechny děti (vč. nejmladších). Většina dětí měla tedy kladný vztah ke zpívání už před programem a ten byl patrný i v jeho průběhu. Ze tří dětí, které před programem rády nezpívaly, jedno během tohoto programu získalo nový postoj ke zpěvu (Simonka). Druhé dvě děti zůstaly u svého původního negativního vyjádření. Při takto malém vzorku dětí můžeme výsledek považovat za úspěch, ale právě vzhledem k počtu dětí nelze tento výsledek nijak zobecnit.

Vyhodnocení 2. předpokladu (děti získají poznatky o hudebních nástrojích)

Činnosti spojené s poznáváním klavíru a dalších nástrojů (*Seznámení s nástrojem, Klavír a jeho rodina, Barevné ladění*) děti velice zaujaly. Tyto činnosti byly náročnější na moji přípravu (jak technickou, tak na přípravu činností vzhledem k věku dětí). Činnost Seznámení s klavírem byla pro děti opravdu zážitkem. Snažila jsem se o co největší přímou zkušenost dětí při seznamování jak s klavírem, tak s ostatními hudebními nástroji. I to jistě přispělo k získání dalších elementárních znalostí o hudebních nástrojích, což se také v rozhovoru kladně projevilo. Všechny děti umí pojmenovat hudební nástroje z obrázků v rozhovoru, zatímco v prvním rozhovoru to dokázaly tři děti ze sedmi.

Vyhodnocení 3. Předpokladu (program bude děti motivovat ke hře na klavír)

Samotná hra dětí na klavír z notového zápisu (na principu barevných not) zaujala hlavně děti ve věku 4 – 6 let, ale mladší děti je rády při hře pozorovaly. V této činnosti dále pokračujeme, i když s pozměněnými postupy (po odborné konzultaci) aby nedocházelo ke špatným návykům při hře, a původně plánovaný koncert proběhne při akci „Rozjařené jaro“. Z rozhovoru, provedeném po ukončení programu je velice znatelný

vliv těchto činností na vztah dětí k tomuto nástroji. Některé děti uvedly nově klavír, jako nástroj, na který by chtěly umět hrát – při prvním rozhovoru klavír uvedlo u otázek č. 7, 8 a č. 10 pouze jedno dítě, po provedení programu to byly děti čtyři ze sedmi dotazovaných.

Další postřehy z realizace programu:

Činnosti, které jsme si s dětmi vyzkoušely, nám přinesly spoustu nového ve společném hudebním tvoření a prožívání. Většina činností vedla, kromě rozvoje hudebních schopností k navození dobré nálady, k vytvoření si nových poznatků a dovedností a v neposlední řadě také k experimentování, uvolnění a relaxaci. Některé činnosti proběhly a vícekrát jsme se k nim nevrátili, ale takových bylo málo. S dětmi naopak dále navazujeme a pokračujeme v tom, co nás v programu zaujalo a bavilo. To vyžaduje i moje další vzdělávání v této oblasti a hledání nové inspirace. Jsem ráda, že děti za mnou samy přicházejí s požadavkem na další společné tvoření, což je pro mne tou nejlepší odměnou.

Prostřednictvím užívání klavíru při činnostech zaměřených na pohyb jsme rozvíjeli hlavně cit pro sladění hudby s pohybem, rytmiku, prožitek z hudby a její přesnější vnímání (*Ptačí tanec*, *Pelíšky*, nebo písně doprovázené pohybem vyjadřující děj či náladu). Klavírní doprovod u těchto činností měl oproti reprodukované hudbě nesporné výhody – možnost dynamických a rytmických obměn, přizpůsobení (rychlosti) doprovodu dětem, mohla jsem doprovodem překvapit či reagovat na aktuální dění, děti na tyto mé improvizace reagovaly spontánně a radostně (odpadala také manipulace s audiotechnikou). Klavírní hra také doprovázela děti před odpočinkem, nebo po náročnějších činnostech za účelem relaxace, což se nám velice osvědčilo. Děti jsou opravdu klidnější, dokážou se zaposlouchat do hrané melodie, a jelikož na klavír hraje i kolegyně, stalo se z hraní před odpočinkem doslova pravidlo. I tyto činnosti se bezesporu podílejí na kladném vztahu k hudbě a vztahu ke klasickému nástroji. V návaznosti na pohybově a poslechově orientované činnosti z programu *Děti a klavír* bych se dále chtěla s dětmi věnovat hudební pohádce, náročnější taneční variaci nebo muzikálu.

Závěr

Hudební téma jsem si pro tuto práci vybrala pro svůj blízký vztah k hudbě, ale také proto, že hudební výchova má v předškolním věku veliký vliv na rozvoj osobnosti a nabízí široké spektrum činností, které jsou pro děti přitažlivé. V této práci jsem se především zabývala využitím klavíru při činnostech v mateřské škole.

V teoretické části jsem zařadila charakteristiku současného předškolního vzdělávání a postavení hudební výchovy v integrovaném vzdělávání. Tyto kapitoly jsou vlastně souhrnem podmínek, které ovlivňují výchovně vzdělávací proces, a tedy i oblast hudební výchovy. V další kapitole se pak zabývám využitím klavíru v různých hudebních i mimohudebních činnostech.

Za stěžejní pak pokládám praktickou část, jejíž součástí je program Děti a klavír a výzkumné šetření. Cílenou prací prostřednictvím programu se mi podařilo v dětech vzbudit zájem o klasický hudební nástroj a naučit děti vnímat hudební prožitek jako pozitivní součást každého dne. Toto se potvrdilo i výsledky výzkumného šetření, které vyzněly vesměs pozitivně. V této práci jsem si dokázala, že cílevědomá a systematická hudební výchova je pro děti hnací silou v jejich hudebním vývoji.

Díky této práci jsem se mohla sama přesvědčit, že opravdu každé dítě je disponováno pro hudbu. Víím, že každý není stvořen k tomu, aby byl tvůrčí osobnost či zručný interpret. Velkou roli hraje rodinné prostředí, vlohy a samozřejmě i vůle k hudebnímu tvoření. Kdybych svou prací dokázala být jen malou měrou přispět k budoucímu aktivnímu zájmu dětí o hudbu, budu upřímně ráda. Pokud si dokážeme zazpívat pro radost, poslechnout si kvalitní hudbu, uvolnit se při tanci, pak hudbu prožíváme a hudba se stává součástí našeho života. Díky ní se pak dokážeme přenést v čas, vychutnat si příjemné chvíle, nebo nám naopak pomůže v přijetí těch, na které bychom raději zapomněli.

Seznam použité a citované literatury a pramenů

Franěk, M.: Hudební psychologie, Karolinum, Praha 2009

Galperina, J.: U klavíru bez slz aneb Jsem pedagog dětí, Lynx, Brno 2000

Hanšpachová, J.: Hry pro maminky s dětmi, Portál, Praha 2006

Holas, M.: Hudební nadání, AMU, Praha 1994

Holas, M.: Psychologie hudby v profesionální hudební výchově, AMU, H a H Jinočany, Praha 1991

Jasanová, N.: Hudba, pohyb, kresba, slovo, Svojtka a Vašut, Zlín 1990

Jenčková, E.: Hudba a pohyb ve škole, Tandem, Hradec Králové 2005

Kulhánková, E.: Písničky a říkadla s tancem, Portál, Praha 1999

Landau, E.: Odvaha k nadání, Akropolis s.r.o., Praha 2007

Lišková, M.: Zpíváme si s dětmi, Grada, Praha 2005

Průcha, J.: Moderní pedagogika, Portál, Praha 1997

Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník, Portál, Praha 1998

RVP PV, Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004

Sedlák, F.: Psychologie hudebních činností a dovedností, Supraphon, Praha 1989

Šimanovský, Z.: Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi, Portál, Praha 2001

Šmelová, E.: Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn. Teorie a praxe II, Olomouc 2006

Švec, Vlastimil. Klíčové dovednosti ve vyučování a výcviku, Masarykova univerzita, Brno 1998

Vágnerová, M.: Základy psychologie, Karolinum, Praha 2004

Vlasáková, A.: Klavírní pedagogika, AMU, Praha 2003

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/8065/vysledky-diskuse-k-zavedeni-povinného-predskolniho-vzdelavani-v-cr.html/>

<http://www.orff.cz>

Obrazové a notové sborníky

Emonts, F.: Europäische Klavierschule, Schott Musik International, Mainz 1993

Emonts, F.: Wir spielen vierhändig, Schott Musik International, Mainz 1994

Franta, K.: Muzikanti, co děláte (soubor obrazového materiálu hudebních nástrojů)

Janžurová, Z., Borová, M.: Klavírní školička, Panton, Praha 1992

Oplištilová, I., Hančilová, Z.: Klavihrátky, WinGra, Praha 2003

Stojan, J.: Maličká su 1 – 3 Obrázkový zpěvník pro děti předškolního věku, jejich rodiče a paní učitelky, Jasto, Přerov, 1997

Uhlíř, J., Svěrák, Z.: Zpěvník, Fragment, Praha 2009

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovor

Příloha č. 2: Barevný notový záznam písně Prší, prší

Příloha č. 3: Barevný notový záznam písně Ententyky, dva špalíky

Příloha č. 4: Barevný notový záznam písně Halí, belí

Příloha č. 5: Barevný notový záznam písně Houpy, houpy

Rozhovor

1. Co dělají děti na obrázku?

2. Zpíváš si rád/ráda?

3. Zpíváš si s někým? (s maminkou, tatínkem, babičkou, pí. učitelkou...)

4. Posloucháš někdy písničky?

5. Znáš nějaký hudební nástroj?

6. Hraje někdo doma na hudební nástroj?

7. Chtěl/chtěla bys hrát na nějaký hudební nástroj?

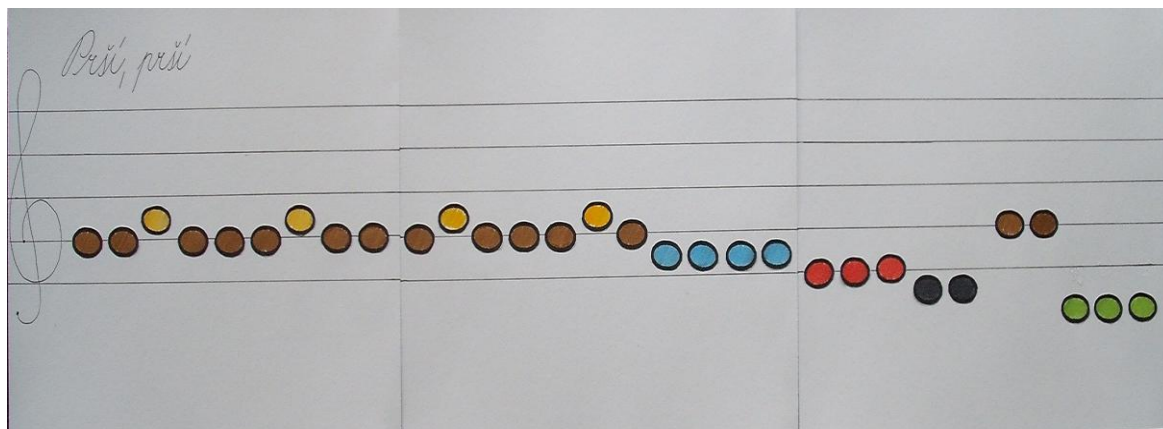
8. Na jaký?

9. Slyšel/slyšela jsi někdy někoho na tento nástroj hrát?

10. Co by si chtěl/chtěla umět?

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

Příloha č. 5

